
Tomáš Holeček je učitel logiky a filosofie na FSV a FHS UK a vědecký pracovník Kabinetu pro studium vědy, techniky a společnosti při Filosofickém ústavu AV ČR.

**SPRÁVNOST LIDSKÉ SPOLEČNOSTI V KONTEXTU
DESCARTOVY METODY**

Richard Zika

**Legitimacy of Human Society
in the Context of Descartes's Method**

Abstract

The article focuses on social context and consequences of Descartes's method. The method demands rejection of human society as an intrusion into the development of human rationality. Though a declared acceptance of human society in its historically established facticity makes part of this rejection, it is necessary to defend oneself against it at first. The philosopher of method defends himself against society not only by means of isolation, but by external integration as well. When thus secured, he convinces the authorities not only about social harmlessness of his method, but also about its usefulness. He presents his method as ready to contribute a great deal to stability or to solid foundation of hitherto society. But even this cautious claim is guided by a pursuit of protection – now of the protection by authorities – for the benefit of the most important thing in the human world, the method itself, and the freedom of reason.

Keywords: *Descartes; method; human society; freedom of reason; protection*

* Kontakt na autora: Richard Zika, FHS UK, U Kříže 8, 158 00 Praha-Jinonice (ri.zika@seznam.cz).

Descartovu metodu lze z perspektivy jeho již ustavené filosofie, završené v proté-filosofických / metafyzických zkoumáních, charakterizovat jako projekt sebenápravy člověka coby spojení rozlehlé a myslící substance, tj. těla a ducha, dějící se jako vytrvalá sebeaktualizace jeho rozumové přirozenosti (sebeaktualizace substanciálního jádra oné myslící substance).¹ Průběžným efektem zacvičování se v metodě je tak postupující racionalizace lidského ducha jako celku (a skrze něj člověka v jeho duchovně-tělesné úplnosti), a to primárně v jeho poznávacích kompetencích, ale v přímém navázání na tuto racionalizaci poznávacích kompetencí i v jeho emocionalitě.² Předpokladem pro sebe-osvobození rozumového centra člověka je přitom odstínění vlivu tělesné přirozenosti, která spolukonstituuje lidského ducha, zbavení ji „posledního slova“ při orientování ducha. Součástí Descartova projektu projektu sebenápravy člověka je tedy sebeizolace ducha v jeho rozumové substancialitě – uzavření

¹ K nahlédnutí deklarované přirozenosti Descartovy metody srv. alespoň výklady povahy univerzální moudrosti, jistoty, intuitivně-deduktivního postupu, evidence a metody v prvních pěti pravidlech *Pravidel pro vedení rozumu*. René DESCARTES, *Pravidla pro vedení rozumu*. Překl. V. Balík. Praha: OIKOYMENH 2000, s. 9–42 (dále *Pravidla*); *Regulae ad directionem ingenii*, AT, X, s. 359–380 (dále *Regulae*). Z interpretací vyzdvihujících přirozenost metody srv. Martial GUEROULT, *Descartes selon l'ordre des raisons*, t. I. Paris: L'âme et Dieu, Aubier 1953, s. 19. – K rozumu jako substanci ducha srv. (a) výklad ducha (*ingenium*) jako poznávající síly v Pravidle XII, v němž autor jako čistou, původní podobu ducha, nedotčenou jeho spojením s tělem, stanovuje rozum (*intellectus*), a (b) především výklad pojmu zdravý smysl (*le bon sens, bona mens*) čili rozum na začátku *Rozpravy o metodě*. DESCARTES, (a) *Pravidla*, s. 101–103; *Regulae*, s. 415–416; (b) *Rozprava o metodě*. Překl. V. Szathmáryová-Vlčková. Praha: Svoboda 1992 (dále *Rozprava*), s. 7; *Discours de la Méthode*, AT, VI, s. 2 (dále *Discours*); *Dissertatio de Methodo*, AT, VI, s. 540.

² K vysvětlení descartovského explicitního rozumového ovládnutí emocionality srv. ve *Vášních duše* koncepci nepřímého vyvolávání a potlačování afektů čili vášní (*passions*) racionálním řízením obrazotvornosti a spolu s tím i výklad racionální suverenity ve sféře emocí, mající charakter správného inscenování a zakoušení divadla vlastních vášní. René DESCARTES, *Vášeň duše*. Překl. O. Švec, Praha: Mladá Fronta 2002, s. 65–68 a s. 159–160; *Les Passions de l'âme*, a. 23, AT, XI, s. 366–370 a s. 469–470. K interpretaci „divadla vášní“ srv. Philippe HAMOU, „Descartes: ‚Le théâtre des passions‘“. *Etudes Epistémè*, roč. 2002, č. 1, s. 1–19.

se před vlivem těla v jeho naléhavosti jakoby vynucující definitivnost („předkládající“ vůli se zdánlivým nárokem na konečnou platnost toho, co má volit, ať již v životě či ve vědeckých zkoumáních).³ K této sebeizolaci pak přirozeně náleží i vnitřní a vnější vyvázání se z toho, co na ducha prostřednictvím těla obzvlášť dotírá – ze společnosti druhých lidí.

Descartovský člověk jako tělesná bytost totiž v důsledku své zrozenosti vždy nejprve kapituluje před naléháním vlastní tělesnosti⁴ a v této své kapitulaci a právě skrze ni je do lidského společenství, bez něhož by zahynul, uváděn lidmi, kteří již prožili stejnou iniciaci. Lidské společenství je tedy nutně ustaveno a průběžně ustavováno lidmi, ve kterých nemá rozhodující vliv jejich rozum, a proto je samo ne-rozumové, nerozumné. – Veškerá socializace do takto konstituovaného a uchovávaného společenství je tak jen předáváním návyků vhodných k udržování se v něm a v souladu s tím i k udržování onoho společenství samého. Člověk se učí být s ostatními lidmi nikoli na základě rozvíjení rozumového náhledu, nýbrž na základě podléhání vnějšímu donucování modifikujícímu zvenčí jeho tělesnou orientaci a potud stejně cizímu jeho rozumu jako jeho bezprostřední tělesnost.⁵ – Chce-li tedy rozumová přirozenost (coby vyšší) prosadit konečně

³ Srv. nárok na racionální principialitu lidského rozhodování vyslovený ve výkladu Prvního pravidla v *Pravidlech pro vedení rozumu*: jde o to, aby byl „intelekt [a tedy nikoli tělesnost, R. Z.] s to předložit vůli to, co je třeba volit.“ DESCARTES, *Pravidla*, s. 11; *Regulae*, s. 361.

⁴ Srv. alespoň jeden z neznámějších Descartových odkazů na deficienci člověka zaviněnou jeho zrozeností: „Quoniam infantes nati sumus, et varia de rebus sensibilibus iudicia prius tulimus, quam integrum nostrae rationis usum haberemus, multis praeiudiciis a veri cognitione avertimur.“ DESCARTES, *Principia Philosophiae*, AT, VIII, s. 5. Dále srv. pozn. 5.

⁵ Srv. Descartovo srovnání výsledků výuky a působení vlastní tělesnosti v jejich konfliktu, podané ve Druhém části *Rozpravy*: „Všichni [jsme] byli dětmi, než jsme dospěli, a musili jsme být dlouho vedeni vlastními sklony i učiteli, což obojí často si odporovalo a ani jedno, ani druhé nám možná neradilo vždy k nejlepšímu,“ v originále: „Nous avons tous été enfants, avant que d'être hommes [sic!].“ DESCARTES, *Rozprava*, s. 14; *Discours*, s. 13.

svůj primát vůči tělu, musí její agent, tj. člověk snažící se o vlastní nápravu, usilovat o počáteční vnitřní a pokud možno i vnější samotu.⁶

Podle Descartova líčení v První části *Rozpravy o metodě* je prvním krokem k vnitřní samotě nahlédnutí dosavadní ne-rozumovosti či alespoň nedostatečné rozumovosti veškerého vzdělání, jež může člověk v takto konstituovaném společenství získat: signálem vadnosti soudobého školství, iniciační instituce lidského společenství, je mu faktická absence vědy, která má poskytovat principy ostatním vědám, tj. filosofie (či konkrétněji metafyziky), projevující se absencí konsensu ve filosofických otázkách, a v jednotě s tím absence účinné reflexe o vnitřní povaze jediné dosud ustavené spolehlivé, rozumové vědy, jíž je matematika.⁷ Druhým krokem je pak mnohem hlubší nahlédnutí nerozumovosti samotného lidského společenství jako zakládajícího a „nesoucího“ lidský život v celku: signálem je zde pluralita tradic, která svědčí o absenci znalosti skutečných, rozumově nahlédnutelných a potud jediných pravdivých, správných východisek lidského jednání.⁸ Třetím krokem je již samo rozhodnutí k vnitřní samotě,

⁶ V kontextu Descartovy filosofie lze se stejným oprávněním mluvit jak o procesu sebeprosazování rozumové substance v jejím spojení s tělem (metafyzické hledisko, jež se nejnvýrazněji uplatňuje v *Meditacích o první filosofii* a v proté-filosofických výzkumech vůbec), tak i o procesu sebenápravy člověka skrze vlastní rozum („antropologické“ hledisko, nejsilnější ve *Vášních duše*).

⁷ Srv. (a) převážně ironickou poklonu, kterou Descartes skládá filosofii v První části *Rozpravy*: tato disciplína (dosavadní) „podává prostředek, jak mluvit pravděpodobně o všech věcech a budit obdiv méně učených;“ (b) a dále tamtéž: „Vida, kolik v ní [tj. ve filosofii, R. Z.] může být o téže věci různých mínění, zastávaných učenci, když přece jen jediné může být pravdivé, považoval jsem takřka za klamné všechno, co bylo toliko pravděpodobné.“ (c) K matematice srv. tamtéž: „Zvláště jsem si liboval v matematice pro jistotu a zřejmost jejích závěrů, avšak neznal jsem posud její pravé užití, a domnívaje se, že prospívá toliko uměním mechanickým, divil jsem se, že při jejím tak pevném a trvanlivém základu nic vyššího se na ní nevystavělo.“ DESCARTES, *Rozprava*, (a) s. 9, (b) s. 11, (c) s. 10; *Discours*, (a) s. 6, (b) s. 8, (c) s. 7.

⁸ „Je pravda, že posuzuje toliko mravy jiných lidí, sotva jsem v nich nalézal, co by mne posílilo; a že jsem v nich pozoroval téměř tolik rozličností, jako dříve v názorech filozofů.“ DESCARTES, *Rozprava*, s. 12; *Discours*, s. 10.

mající podobu odhodlání hledat pravdu (věd i lidského života) v sobě samém.⁹ – Potřeba onoho hledání pravdy v sobě samém je potom podnětem k vyhledávání faktického ústraní, vnější samoty, a to nejlépe takové, jež zároveň umožňuje využívat všechny výhody života ve společnosti.¹⁰

Integrovaní součástí takového projektu zavržení lidského společenství v jeho ne-rozumovosti, matoucí ducha každého jednotlivce, je však zároveň vnější respekt vůči němu jako faktickému rámci lidského života, z něhož jako žijící nemůže vystoupit ani ten, kdo je v jeho směřodatnosti pro vlastní teorii i praxi odmítá. K prvnímu výrazu dospívá v *Rozpravě* tento respekt ve Druhé části v odmítání myšlenky reformy společnosti – státu i třeba jen soustavy nauk jako základu školství, ačkoli již odhalené jako spočívající na nesprávných principech.¹¹ Explicitním zdůvodněním tohoto odmítání

⁹ „Je pris un jour résolution d'étudier aussi en moi-même, et d'employer toutes les forces de mon esprit à choisir les chemins que je devais suivre.“ DESCARTES, *Discours*, s. 10, *Rozprava*, s. 12. (V českém překladu je mírně matoucí „zkoumat [...] sebe sama“; srv. poznámku Ferdinanda Alquie: „Étudier en moi-même ne veut pas dire m'étudier moi-même. Il ne s'agit pas de psychologie et d'introspection, mais de méditation et de réflexion.“ Ferdinand ALQUIÉ, *Descartes. Oeuvres philosophiques*, t. I, Paris: Garnier 1963, s. 578, pozn. 2).

¹⁰ (a) Na začátku Druhé části *Rozpravy* srv. autorovo líčení vlastního osamění uprostřed zimního vojenského ležení v Německu jako vnější podmínky pro první rozvinutí metody: „Počínající zima mne zadržela v ležení, kde, nenacházeje žádných styků, jež by mne rozptylovaly, a nemaje ostatně naštěstí žádných starostí ani vášní, jež by mne znepokojovaly, zůstával jsem po celý den uzavřen sám v teplé světnici, maje tak všechnu volnost obírat se svými myšlenkami.“ (b) Na konci Třetí části srv. chválu příznivých poměrů v Holandsku jako podmínky pro autorovy první proté-filosofické výzkumy: „Je tomu právě osm let, co mne tato touha [tj. touha najít pravdivé filosofické principy, R. Z.] přiměla vzdálit se všech míst, kde bych mohl mít známé, a uchýlit se sem, do země, kde dlouhotrvající války zavedly takové poměry, že armády, zde udržované, zdají se být povolány jen k tomu, aby se tu mohlo ovoce míru užívat s tím větší jistotou, a kde v množství lidí velmi činných a starajících se spíše o své vlastní věci než zvědavých na věci druhých, maje všechno pohodlí, obvyklé v nejživějších městech, mohl jsem žít stejně osamocen a v ústraní jako v nejdlehlší poušti.“ DESCARTES, *Rozprava*, (a) s. 13, (b) s. 25; *Discours*, (a) s. 11, (b) s. 31.

¹¹ „Je pravda, že se nikdy nestrhnou všechny domy města jediné proto, aby je znovu postavili jinak [...]. Tímto příkladem jsem se přesvědčil, že by vskutku nebylo ro-

je vyzdvižení nebezpečnosti případných zásahů do lidského společenství, jehož „veliké útvary (grand corps) je velmi nesnadno zdvihnout, když se skácely, ba i zadržet, když se vyšinuly“ a jejichž „pád nemůže být víc než velice prudký.“¹² Implicitním důvodem však musí být i vědomí potřeby ochrany samotného metodika, racionálního reformátora sebe sama, před společností, již svým projektem odhaluje v její nesprávnosti a takto ohrožuje. I proto se ve výkladech Druhé části *Rozpravy* Descartes distancuje od reformátorů coby neklidných a svárlivých povah, čímž navíc podává bytostnou distinkci mezi sebou jako člověkem usilujícím o sebeorientaci vlastním (univerzálním, ve všech lidech stejným) rozumem a oněmi reformátory jako lidmi motivovanými vlastní (bytostně různou) afektivitou a obrazotvorností a poskytuje tak potenciálním kritikům příležitost jednoznačně stanovit esenciální rozdíl mezi jím, který lidské společenství nijak neohrožuje, a těmi, kdo mu jsou skutečně nebezpeční.¹³

Přesnější porozumění této pozici lze získat na základě pozorného čtení první zásady tzv. prozatímní morálky, předvedené ve Třetí části *Rozpravy*.¹⁴ Jádrem této morální zásady je odhodlání být „poslušen zákonů a zvyků své země“ a řídit se „názory nejmírnějšími a nejméně výstředními, jimiž se v praxi obecně řídí ti nejrozumnější, s nimiž“ bude Descartes „musít žít.“¹⁵ Zde již autor svou pozornost zaměřuje nikoli na společnost samu, nýbrž na sebe jako na člena lidského společenství. Rozhoduje se přitakat zákonům a zvykům „své“ země, tj. země v níž (právě) žije (!), a následovat

---

zumné, aby jednotlivec pojal úmysl reformovat některý stát, měně v něm vše od základů a převraceje jej, aby jej znova vybudoval; ani aby reformoval souhrn nauk nebo jejich vyučovací osnovu, určenou pro školy. DESCARTES, *Rozprava*, s. 14; *Discours*, s. 13.

¹² DESCARTES, *Rozprava*, s. 15; *Discours*, s. 14.

¹³ „Nikterak neschvaluji ony svárlivé a nepokojné povahy, jež, nejsouce povolány ani svým rodem ani společenským postavením k řízení věcí veřejných, přesto do nich myšlenkově zasahují nějakou novou reformou.“ DESCARTES, *Rozprava*, s. 15; *Discours*, s. 14.

¹⁴ DESCARTES, *Rozprava*, s. 20–25; *Discours*, s. 22–23.

¹⁵ DESCARTES, *Rozprava*, s. 20; *Discours*, s. 22.

ty názory či domněnky (*opinions*), které jsou nejmírnější a nejméně výstřední (a tak rovněž nejméně zneklidňují ostatní lidi) a jimiž se v jednotě s tím (!) řídí ti nejrozumnější. Descartes se tedy svobodně a zcela rozumně – v zájmu sebeochrany sebe sama, a to nejen jako „empirické osoby“, nýbrž zároveň jako člověka, který realizuje úlohu (sebe)nápravy k univerzální lidské rozumovosti – rozhoduje podříditi se ve vnějších aktivitách zákonům a zvykům ne-rozumově, „afektivně“ ustaveného společenství a v kontextu tohoto rozhodnutí následovat ty nejrozumnější neboli nejmírnější, a tudíž všeobecně nejakceptovatelnější z členů tohoto společenství. – Přitakání zákonům a zvykům lidského společenství je tudíž jen konsekventním krokem v procesu izolování se od něj, neboť jeho nejvlastnější úlohou je zabránit tomuto společenství intervenovat, a to třeba i jen na zcela banální úrovni, vůči tomu, kdo se v projektu sebenápravy z tohoto společenství vyvazuje. Jako nejdokonaleji a nejbezpečněji „jiný“ než přirozeně konformní členové společnosti je z této perspektivy viděn ten, kdo svobodně volí *vnější*, provizorní konformitu, jelikož se tím izoluje nejen z hlediska minulosti (rozchod s tradicí) a přítomnosti (hledání pravdy v sobě samém), nýbrž i budoucnosti (vědomí bezpečí před případnými podrážděnými reakcemi okolí).

Karteziánský metodik však nemůže a nemá úplně rezignovat na sdílení svých (rozumových, a tedy univerzálních) náhledů s jinými lidmi, kteří jsou v základu stejně rozumovými jako on, ale přitom – navíc! – odlišně vybavenými dalšími poznávacími kompetencemi¹⁶ a společně s tím disponujícími jinými zkušenostmi a často mnohem významnějšími prostředky, než jaké má k dispozici on. Nesmí rezignovat na rozumovou univerzalitu

---

¹⁶ (a) Lidé jsou stejní svým rozumem, který je v každém „celý“, ale podle výkladu v První části *Rozpravy* se liší rychlostí myšlení, jasností a rozlišeností obrazotvornosti a kapacitou a pohotovostí paměti, tj. těmi poznávacími kompetencemi, které závisejí na těle a jejichž různost je tak důsledkem různosti lidských těl; (b) k tělesnému založení těchto poznávacích kompetencí srv. již výklady k Pravidlu XII *Pravidel pro vedení rozumu*. DESCARTES, (a) *Rozprava*, s. 7; *Discours*, s. 1; (b) *Pravidla*, s. 97–105; *Regulae*, s. 412–417.

lidského ducha jako příznivě situovanou v rozmanitosti empirických perspektiv. A stejně tak se tento metodik nemůže vzdát představy lidské společnosti ne snad jako prostoupené všeobecně rozvinutou a veškeré lidské jednání určující rozumovostí, ale aspoň jako respektující rozumovost, Descartovu metodičnost coby vlastní univerzální vodítko, byť ze strany většiny jejích členů jen na základě tendence nechat se vést, a tedy jako autoritu.¹⁷ V takovéto společnosti by přece žil mnohem bezpečněji než ve společnosti, v níž je rozumová sebeorientace cizorodým elementem, a v ní by se především snaže uchovala sama univerzální rozumovost, o jejíž prosazení a udržení jde víc než o zachování života jakéhokoli jednotlivce.

Potřeba sdělovat vlastní myšlenky a vyvolávat jimi správné reakce – „rozeznávat“ jimi rozum všech příznivě nastavených lidí – vede tedy tohoto metodika¹⁸ nejprve k jejich přesně zacílenému sdělování (rozhovory, korespondence) a konečně i k jejich zveřejnění. Ani v tomto zveřejnění však nesmí metodik rezignovat na projekt sebeochrany a své myšlenky musí sdělovat tak, aby na jedné straně nevyvolávaly pobouření u těch, kteří na ně nejsou připraveni, a na straně druhé aby byly plně srozumitelné těm, kterým jsou určeny. Příkladem takového sebezakrývajících sdělování (se) je prezentace samotného záměru projektu rozumové sebenápravy člověka, deklarovaná na začátku *Rozpravy*: „Mým úmyslem není učit zde metodě, již musí každý následovat, aby správně vedl svůj rozum, nýbrž toliko ukázat, ja-

¹⁷ „Svět je složen téměř jen z duchů dvojího druhu [...]: z těch totiž, kteří, pokládajíce se za obratnější, než jsou, nedovedou se vyhnout přenáhlenosti svých úsudků ani mít dost trpělivosti, aby v přesném pořadí vyvozovali všechny své myšlenky [...]; a pak z oněch, kteří, majíce dost rozumu anebo skromnosti, aby uznali, že jsou méně schopní rozeznat pravdivé od klamného než někteří jiní, jimiž mohou být poučeni, musí se spíše spokojit následováním učení oněch jiných lidí, než aby sami hledali lepší.“ DESCARTES, *Rozprava*, s. 15–16; *Discours*, s. 15.

¹⁸ Jde sice jen o ideální podobu motivace takovéhoho metodika, podanou z perspektivy Descartovy filosofie, nikoli o motivaci samotného Descarta, ale s ohledem na život a dílo tohoto myslitele není možné tvrdit, že jde o dvě zcela mimoběžné záležitosti.

kým způsobem jsem se snažil vést svůj rozum.¹⁹ Ukazovat, jakým způsobem vedu já (lhostejno kdo, a ne právě René Descartes) správně svůj rozum – což znamená ukazovat, že uznávám jeho vedení ve všech svých rozhodnutích, a to se všemi z toho vyplývajícími důsledky, a tudíž odkazovat každého na jeho vlastní rozumovou svobodu – je přece jediným správným způsobem, jak učit metodě, již každý musí následovat, jestliže má být ve shodě se svou vyšší přirozeností. Výuka v banálním smyslu, tj. v základu donucování,²⁰ se s metodou zcela vylučuje. Nicméně, ačkoli je tomu tak, nabízející se snadné redefinování povahy výuky lze již ponechat na chápavém čtenáři (a spolu s tím i pochopení samotného tohoto kroku jako výsostně metodického) a ve vztahu k méně chápavému (ale zpravidla o to popudlivějšímu) je správné „nasadit masku“.

Vedle šíření vlastních myšlenek zaměřeného na připravené jednotlivce nebo přístupného všem – v patřičné sebeochranné stylizaci, a tedy zároveň určeného k náboru nových příznivců i k uklidňování případných odpůrců, které má navíc naklonit deklarovaná užitečnost metody²¹ – je však třeba cílit i na správné instituce, takové, které na jedné straně mají vliv a mohly by tudíž iniciovat změnu orientace společnosti v žádoucím směru, a u nichž je na druhé straně naděje, že je tyto myšlenky zcela neminou. Nejprříkladnějším výrazem této intence je Descartův *Dopis Sorbonně*, sloužící jako předmluva k *Meditacím o první filosofii*.²² Sorbonnští doktoři

¹⁹ DESCARTES, *Rozprava*, s. 8; *Discours*, s. 4.

²⁰ „Protože jsme již svobodni od onoho závazku, který nás poutal ke slovům učitele, a natolik dospěli, že jsme se konečně vymanili z moci rákosky.“ DESCARTES, *Pravidla*, s. 15; *Regulae*, s. 364.

²¹ Srv. zvl. druhý odstavec Šesté části *Rozpravy* – předestření programu „jakoby pána a vlastníka přírody“ – v němž autor zdůrazňuje potřebnost (své, tj. metodické) aplikované fyziky (mechaniky a zvláště lékařských věd) pro lidský život. DESCARTES, *Rozprava*, s. 44–46; *Discours*, s. 61–63.

²² René DESCARTES, *Meditace o první filosofii*. Překl. P. Glombíček, T. Marvan a P. Zavadil. Praha: OIKOYMENH 2003, s. 9–14 (dále *Meditace*); *Meditationes de prima philosophia*, Epistola, AT, VII, s. 1–6 (dále *Meditationes*).

mají bezesporu autoritu²³ a zároveň – i když sami postižení nedostatky do-
savadní vzdělanosti – jsou přece jen připravenější akceptovat metodu než
členové většiny ostatních vlivných komunit. Jestliže tito muži porozumí
metodicky rozvinuté první filosofii / metafyzice a skrze ni samotné metodě
(a přihlásí se k ní, jak jinak?), pak ji zprostředkují i dalším univerzitám
a pod jejich společným vlivem se metoda, přirozená rozumovost, stane
přijatelnou pro lidské společenství jako takové. K tomu ji navíc disponují
i nutně důsledky její přesnosti: správně podané důkazy existence Boha
a reálné odlišnosti lidské duše od těla přivodí konsensus všech učenců
v těchto záležitostech, stejně jako k němu vedou matematické důkazy,
a tento konsensus v nemalé míře přispěje ke stabilitě celé společnosti,
ochrání ji před pochybnostmi, které vyvolávají i malé a zdánlivě subtilně
učenecké rozkoly v základních metafyzických otázkách těsně spjatých
s náboženstvím,²⁴ a zcela ji v jejím spoléhání se na autoritu „těch, co vědí,
ochrání před útoky ateistů, kteří, i když snad sami nenahlédnou principy
metody, tak alespoň rezignují před totalitou všeobecného souhlasu sku-
tečných učenců.²⁵ Pravdivost tak činí metodu přístupnou těm, kteří jsou
ochotni používat vlastní rozum, a její nutný efekt – univerzální shoda
ve výsledcích, včetně výsledků těch nezákladnějších výzkumů – ji činí
akceptovatelnou i jako stabilizační faktor společnosti pro ty, kdo mají na

²³ „V myslích všech panuje o vaší fakultě takové mínění a jméno SORBONNA má
takovou autoritu, že nejenže vůbec žádná společnost kromě svatých koncilů ne-
požívá větší důvěry ve věcech víry, ale ani v lidské filosofii není nikdo pokládán
za bystřejšího a spolehlivějšího ani za bezúhonnějšího ve vynášení úsudků.“ DES-
CARTES, *Meditace*, s. 13; *Meditationes* s. 5.

²⁴ „Na světě již nebude nikoho, kdo by se odvážil zpochybnit buď existenci Boží
nebo reálnou odlišnost lidské duše od těla.“ DESCARTES, *Meditace*, s. 14; *Medi-
tationes*, s. 6

²⁵ „Autorita pak způsobí, že se ateisté, kteří obvykle bývají spíše mudrlantští než
nadání či učení, vzdají ducha sporů, a snad budou dokonce hájit úsudky, o nichž
budou věřit, že je všichni nadání mají za důkazy, aby se nezdálo, že je nechápou.“
DESCARTES, *Meditace*, s. 14; *Meditationes*, s. 6.

její stabilitě zájem. Metoda, je-li správně, metodicky prezentována, chrání
metodika i svou společenskou užitečností.

Descartova metoda jako sebenapравování člověka, jež má charakter
komplexního seberozvíjení přirozené lidské rozumovosti v její spjatosti
s tělem, je tedy v konečném důsledku i faktorem nápravy lidské společ-
nosti coby konstituované lidmi jako tělesně-rozumovými bytostmi, a to
právě v přirozeném vyústění sebeochranné, původně sebeizolující intence
tohoto sebenapравování.

Richard Zika přednáší filosofii na FHS UK a na VŠE v Praze.